

Femte roten, tomt 27

Kvarteret Frimuraren

Andra roten 1637–57v

Andra roten 1657h–70

Hörnet mellan Södra Stora Hamnen och Korsgatan (med undantag för en mindre ruta i sydvästra hörnet, utgörande en ½ tomt, som hänförs till 5.28. Se nedan sid. 4.)

Kommendantshus

Samb. m 4.111

Södra Hamngatan 25, Korsgatan 2

Herr Pres. Hans Spalding

1637: 7 mtl, 1638: 6 mtl, 1639: 8 mtl, 1640: 7 mtl, 1641: 8 mtl, 1642: 10 mtl, 1643: 9 mtl, 1647: 11 mtl, 1648–50: 9, 8, 9 mtl

1652–55: 8, 6, 7, 5 mtl, 1666–67, änkan 1668–69

Hans Spalding, som var handelsman till yrket, blev rådman 1639 och handelspresident 1658. Märkligt nog betalade han 1655 huseköpspenning 34 rdr för en gård, som han hade betalat hela 1700 rdr för. Av vem han hade köpt gården framgår ej men han förefaller ej att ha flyttat. Han avled den 25.2.1667. Hans arvingar begärde den 15.8.1667 värderingsmän till deras hus vid ”Stora hamnen på Södra Sijdan i hörnet emot Sal-e Presidenten Rudgier von Ackerns huus belägit”. Till detta förordnade magistraten *stadsbyggmästare Cornelius Isacksson, murmästare Sigfrid Larsson Skragge* och *Jöns murmästare samt snickarna Peter Hermansson (bör vara Herbertsson) och Berge Olofsson.*

Hans Spaldings arvingar krävde, att själaringsning skulle äga rum i stadens båda kyrkor, eftersom familjen ansåg sig tillhöra skotsk adel, som hans efterleverska betecknar sig i en supplik *Eupham Monnepening* (1668, EIIa:2). Förmyndare för de två döttrarna i den yngre kullen blev *Cornelius Braun* (el. Brun). Den 10.2.1670 klagades det i rätten över att Hans Spalding hade tillerkänt den yngre kullen större moderne än den äldre. Samtidigt medgavs äldsta dottern i den äldsta kullen ”sin bröllopsdag”, d.v.s. ersättning för utgifter för bröllopfesten m.m.

Den 14.12.1671 inlade rådmannen Cornelius Brun inventarium och uppgifter om arvskiftet i fordom presidenten Hans Spaldings sterbhus efter att ett halvår tidigare uppmanats att skynda på med den saken. (resolutionsboken 29.5. och 14.12.1671). Den 14.11.1672 visade rådmannen *Arfwed Gudmundsson* en skrift, vari fordom presidenten Hans Spaldings arvingar avstått från deras rättighet att sätta upp ett epitafium på en av pelarna på kvinnfolkssidan mellan koret och predikstolen i svenska stadskyrkan. I ett memorial angående danaarv daterat 14.10.1676 (EIIa:5) berättas sal pres. Spaldings ene son vara avfallen till den katolska religionen, varför han hade gått förlustig sitt arv här i Sverige. En annan son hade fört sitt arv från staden utan att ha erlagt vederbörlig andel till staden. En av pres. Spaldings söner *Johan Spalding*, född 1632, utnämndes den

15.6.1675 till svensk kommissarie i Dunkerque, där han bosatt sig. Han adlades den 24.11.1678. Johan Spalding blev till stor nytta för svensk sjöfart (se Almquist II:386). En av Hans Spaldings mågar var tyske kyrkoherden *Thomas Hacker* (gift 8.9.1644 med *Catharina Spalding*), som först var informator i familjen.

Bryggan, som gick över Stora hamnen från Korsgatan till Kristine kyrka kallades i ett vittnesmål våren 1665 ”Spaldings brygga”.

Gabriel Spalding

1670–81, M1676: 2 tomter.

Gabriel Spalding, född 1642, övertog gården efter fadern. Det var ingalunda ovanligt vid denna tid, att stadens förnäma handelsmän gav sig in i slagsmål med varandra eller med det gemena borgerskapet. År 1666 anklagade *Albrecht (Weddinghusen)* guldsmed Gabriel Spalding, för att denne utan någon orsak några dagar tidigare hand överfallit honom med hugg och slag ”så att blodet straxt påföljde” Gabriel Spalding erkände, att han hade gett Albrecht guldsmed en eller tre örffilar, eftersom denne hade brukat ”skamlig mun”. Han sade sig med goda vittnen kunna bevisa, att Albrecht guldsmed hade slagit tillbaka med en käpp. Gabriel Spalding fick böta 24 mark silvermynt för de två örffilar han givit guldsmeden (Underrätten 19.12.1666 och 23.1.1667).

Av en *Henrich Schacht*, som representerade ”Hans Kongl Maj:ts av Engeland Consul John Paul” krävdes Gabriel Spalding och hans kompanjon i salthandeln *Frantz Kock* förutom själva huvudsumman 1 000 rdr på expenser för de 31 dagar, som de låtit Johan Paul och hans fullmäktige vänta utöver de fyra veckor, inom vilka de utlovat sig betala skulden. Henrich Schacht krävde 257 rdr men tilldömdes av magistraten den 12.9.1667 i ett för allt för använda expenser endast 20 rdr.

Enligt resolutionsboken den 17.11.1670 överlämnade *president Magnus Gripenclou* den 17.11.1670 till rättens betänkande och gottfinnande om ”dhe twenne Swågrars Gabriel Spaldings och Henrik Schmitts slagsmål på en allmän stadsens plats skulle kunna oversees och icke för rätten föras”.

Den 24.5.1671 utfärdade magistraten pass på latin för Gabriel Spalding att resa härifrån till Dunkerque och sedan vidare. Tydligen skulle han hälsa på brodern Johan.

Gabriel Spalding blev den 21.2.1678 handelspresident som sin far. Han efterträdde honom icke direkt utan utnämndes först sedan faderns efterträdare *Abraham von Eyck* avlidit och först sedan regeringen mot magistratens uppsatta förslag på tre personer (*Lundenius*, *Sethelius* och *Rokes*) först hade gett *Jacob von Ackern* kunglig fullmakt på tjänsten, som återkallades efter magistratens protester.

Den 6.3.1679 hävdade burggreven, att han bett såväl *president Macklier* som *president Cock* att se till att det slagsmål, som skett på offentlig gatan mellan president Spalding och hans svåger *Hans von Gerdes* (gift *Catharina Spalding*, begr. 41 år, 8 mån gammal 29.11.1698) straffades, eftersom folk talade mycket illa därom, att slagsmålet och värjans blottande var ostraffat.

Gabriel Spalding hörde till stadens främsta järnexportörer och saltimpoortörer. En tid före sin död arrenderade han också stadskällaren. När han avled den 9.12.1687 var hans ekonomiska ställning mycket dålig (Almquist I:380, II:59).

Han var två gånger gift. Med sin första hustru *Catharina Schmidt* (född 1648, död 1681) gifte han sig den 1.2.1665. Den 4.9.1682 fick han fastebrev på sin sal svärfaders *Herman Schmidts* hus och gård. Det berättades i rätten den 21.10.1690, att hans andra hustru *Catharina Wernle* var ”i dessa

dagar med döden avgången”. Hon begravdes vid 31 års ålder den 9.11.1690. Hon angavs vara styvmor till sal pres. Spaldings barn i första giftet för vilka *Christoffer Christoffersson* och *Johan Manorgen* var förmyndare. Bokhållare var (*Jacob*) *Schleiden*. När rätten den 18.11.1689 behandlade sterbhusaffärerna efter kommerceipresidenten Gabriel Spalding, omtalades det, att det kunde finnas inventarier på Särö och att han hade ägt skeppsparter i *skeppet Fortuna* 5/16, i *Patentia* 1/8 och i *S:t Peter* 1/8. (Detta Särö var kronohemman till 1651, då Hans Macklier på Gåsevadsholm bytte till sig det av kronan. Han sålde det till *befallningsmannen Marcus Larsson*, vars dotter *Elisabeth* var gift 1/ *Mikael Wernle d.y.* – brorson till Mikael Wernle d.ä.; 2/ *burggreven Leioncrantz*, som skaffade sig sätesfrihet därpå. Det gick sedan i arv i den Wernleska familjen till 1760. Se Bexell: Hallands historia och beskrifning sid. 561 samt Historiskt Statistiskt Lexikon öfver Svrige, art. Särö.)

Den 12.11.1691 lagbjöd

baron Johan Benedicht Schönleben

fordom presidenten Spaldings hus och gård på Stora Hamngatan i hörnet av Korsgatan mellan avlidne Hans Olufssons hus i öster och rådsförvanten Gerhard Braun Johans på södra sidan.

Samtidigt påpekades det att *Johan Seth* var *Johanna Gabrielsdotter Spaldings* köttslige broder och borde bli förmyndare i stället för Christoffer Chistoffersson, som avsat sig.

Generalguvernör Johan Benedicht von Schönleben var född i Bautzen i Tyskland 1613, död i Göteborg i januari 1706 vid 94 års ålder och begravd i Tyska kyrkan den 28 januari s.ä. Gift andra gången med *Anna Elisabeth von Ascheberg*, syster till *fältmarskalk Rutger von Ascheberg*. Hon begravdes den 27.1.1695 vid nära 68 års ålder.

Sitt sista äktenskap ingick von Schönleben i Christine förs. den 19.1.1702 med *jungfru Agneta Elisabeth von Altem Bokum* (skrives vid hennes begravning i Chr 9.10.1710 (Altem – Bokum, Bergs tryckta utgåva, eljest Aitem Bokum).

Staden var skyldig att hålla kommandanten med bostad och denne förslog den 29.8.1704, att staden för detta ändamål skulle inköpa *rådman Utfalls* stenhuis vid Lilla Torget. Vid ett sammanträde med borgerskapet den 28.5.1706 föreslogs att man i stället skulle köpa avlidne generalguvernör von Schönlebens stenhuis. Huset köptes den 11.8.1706 för stadens räkning av en del personer, som gick i borgen för likviden 4 000 d smt jämte en diskretion av 200 daler (Berg: Husägare och tomter). Eller direkt efter köpebrevet (EIIb:2): ”Jag Elisabeth Agneta van Aitem – Bokum gör här med för allom, som det angår, kunnigt och witterligit at iag af wälberått modh och betänkiande hafwer förhandlat och försålt, som iag ock i krafft af detta kiöpe Contract förhandlar, afhänder och försälier ifrån mig och alle mina anhörige det stenhuiset med alla dess adpretinentier, som min sahl Herr fordom Generalen Högwälborne Baron Johan Benedict von Schönleben tillförne har ägt och mig till en frij och alldeles obehindrat Disposition oplåtit och testamenterat beläget widh Stora hambnen in till Twärgatan å wästre och Petter Johanssons huus å östre sijdan samt i Söder utj twärgatan intill H Frederik Crantz huus af fötter i Längden och fötter i Bredden eftermätareù- sedelen innehold, och detsamma tillägnar denne staden Götheborgs samtliga borgerskap till deras allmänna förnödenheet efter det Loflige Borgerskapets Deputander med mig giorde slut och afhandling för en summa i Contante Penningar Fyra Tusende dahl Courant smt 32 öre på dahlern etc. Götheborg den 6.8.1706.”

I Kommendantshuset bodde 1715

generalmajor Hugo Hamilton,

som hade en löseegendom värd 10 670 d smt. Om honom se 4.114. Där bodde också *kaptenen, baron Malcolm Hamilton* som nöjde sig med beskedliga 300 d smt i löseegendom. 1717 bodde där i stället *kommendanten Bartoll Otto Schmoll* som betjänades av drängarna *Samuel Mundige* och *Erik Esbjörnsson* och pigan Anna Svensdotter.

Huset blev vid branden 1721 illa skadat. Den 19.6.1721 beviljades *provisorn Luth* att erhålla någon sten av det förbrända kommendantshuset. *Stadsingenjören Carlberg* och *rådman Schwartz* fick 1722 mot revers låna 2 000 vardera av det på kommendantshusets tomt varande oremsade murtegllet.

Inte förrän 1745 ersattes det nedbrända kommendantshuset av ett stort tvåvåningshus av trä, byggt av tomtens dåvarande ägare

handelsman Gustaf Cahman.

Gustaf Cahman var född i Stockholm 1704 eller 1705 och fick burskap som handlare i Göteborg den 9.10.1734. Han omtalas i handels societeten 1735. Han blev 1743 en av de äldste i handels gillet (Berg I:1, 343).

Gustaf Cahman lät den 19.5.1740 första gången uppbjuda ”den s.k. Kommendantstomten belägen vid Stora hamnen i hörnet intill Korsgatan” som han som mestbjudande med därpå stående hus inropat på offentlig auktion den 29.4.1740. I fastebrevet den 20.12.1740 (Ba:45) ges ytterligare upplysningen att kommendantstomten hade varit staden tillhörig och bestod av 2 hela och en liten bruten tomt med därpå stående "Planke" och annan byggnad, varpå tillförne kommendantshus varit byggt. Inköpssumma 2 104 d smt. *Auktionsmästar Rydbergs* kvittens av den 1 maj uppvisades. Ena tomten var i bredden åt Stora Hamngatan 78½ fot och den andra i längden åt Korsgatan 94 fot samt den brutna tomten vid övre ändan av före dettas rådman Fredrik Krantz hus 38 fot i längd och 21 fot i bredd, sv. mått.

Gustaf Cahman var gift med *Brita Catharina Bornander*, dotter till *handl. Jacob Bornander senior* och *Brigitta Bruhn*. I egenskap av sterbhusdelägare efter Jacob Bornander senior mötte Gustaf Cahman i en arvstvist 1744 *Bengt Gustaf Geijer*, som var förmyndare för *Jacob Bornander juniors dotter Brigitta Sophia*.

I en inlaga till magistraten (EIIb:63) i april 1750 berättar Gustaf Cahman, att han ”på ett nog så kostsamt sätt” blivit innehavare av ett av stadens äldsta landerier *Bleket* kallat (d.v.s. Stora Katrinelund, se Olga Dahl: Den sanna historien om tegelbruksmorden 1715–16) med ringa ägor. Han talar om den sjuka och sumpiga tegelbruksängen etc.

Gustaf Cahman avled 16.4.1755. Han efterlämnade enligt bou 25.11.s.å. hus och gård på Stora Hamngatan i hörnet av Korsgatan (värderat till 6 865 d smt), Katrinelund utom Kungsporten med hus och trädgård (3 392 daler), hälften av en masthamn i Masthugget (värderad 1 150 daler). Den andra hälften av masthamnen ägde *Andreas Damm* liksom hälften i Cahmans finbladssåg vid Trollhättan.

Bland möblerna märktes: i salen en stor spegel över spisen med förgylld ram och krona. I sängkammaren en spegel med smal röd ram och krona samt i lilla kammaren ett gammalt skåp. Hela behållningen utgjorde 33 230:10 d smt. Upplysningar om släkten ges i magistratens registratur 23.1.1764.

1755 bodde i gården utom änkan *Brita Catharina Bornander* också *fru Cronström*. *Brita Catharina Bronander*, som avled 8.10.1770, efterlämnade enligt bou 4.12.1770 förutom huset vid Stora

hamnen ”med tapeter” (värderat 22 000 d smt) och Katrinelund (12 000 d smt) ett mycket rikt bo, som övertogs av sonen *Johan von Cahman* på grund av de stora försträckningar han hade givit modern. Han flyttade omkring 1770 som brukspatron till Kollerö bruk. Han avled ogift i Paris den 21.10.1780. Han hade 1769 blivit polsk friherre. Arvet delades av hans tre syskon – *fruarna Bundsen* och *Strandberg* samt brodern *Carl Fredrik Cahman*. En ”handelssocietetsson” *Jacob Cahman* fick burskap 6.6.1761.

I Göteborgske Spionen 1771 stod följande: Cahmanska huset vid Stora Hamnen skulle försäljas på auktion den 21.1. tillika med gården och trädgården samt ängen på denna Stads grund Catarinelund kallad. Auktion hölls den 21–31 jan s.å. Avlidna fru Britta Catharina Cahmans hus och gård vid Stora Hamnen uppslogs med tapeter, en inmurad bryggarepanna, husets tillhöriga gatelanterna, några större spannmålskistor, brandstegar och nagelfast inrede till 22 000 d smt. Köpare ej nämnd i auktionsprotokollet.

1775–85 *handelsman Nicolaus Arfvidsson*

1786–90 *ryttmästare Jacob Sahlgrens* hus, ibm 1786 *handelsman David Law et Compagnie*. *Jacob Sahlgren* kallas 1800 avskedad. Gårdens brandförsäkringsvärde 6 000 rdr. Hus med välvda källare 750 rdr

Tomten uppbjöds 5.11.1804 av *f.d. landskamrer Fredrik Magnus Åkerman*, född 10.8.1754, död 20.4.1830. Gift med *Inga Oterdahl*, f.6.12.1761, död 16.8.1825, dotter till *handl och dir. Andreas Filipsson Oterdahl*, död 1804 och *Dorotea Matzen*, född 1737, död 25.5.1763. F. M. Åkerman ägde vid bou efter henne 31.1.1826 ett grundmurat trevåningshus med tomt nr 5.27. Södra Hamngatan med bakgård nr 4.111, Drottninggatan, 22 500 rdr banco, bebyggda tomten 6.28, Köpmangatan m.m. (Berg II:11–12, 356)

Senare uppbud av 5.27

bolaget Blidberg & Stridsberg .	17.2.1834
handl Peter Blidberg	19.6.1854
handl Sven Petter Blidberg	7.3.1864